Bijlage 1: beleidskaarten sectoren (bron: syntheseonderzoek klimaatbeleid)

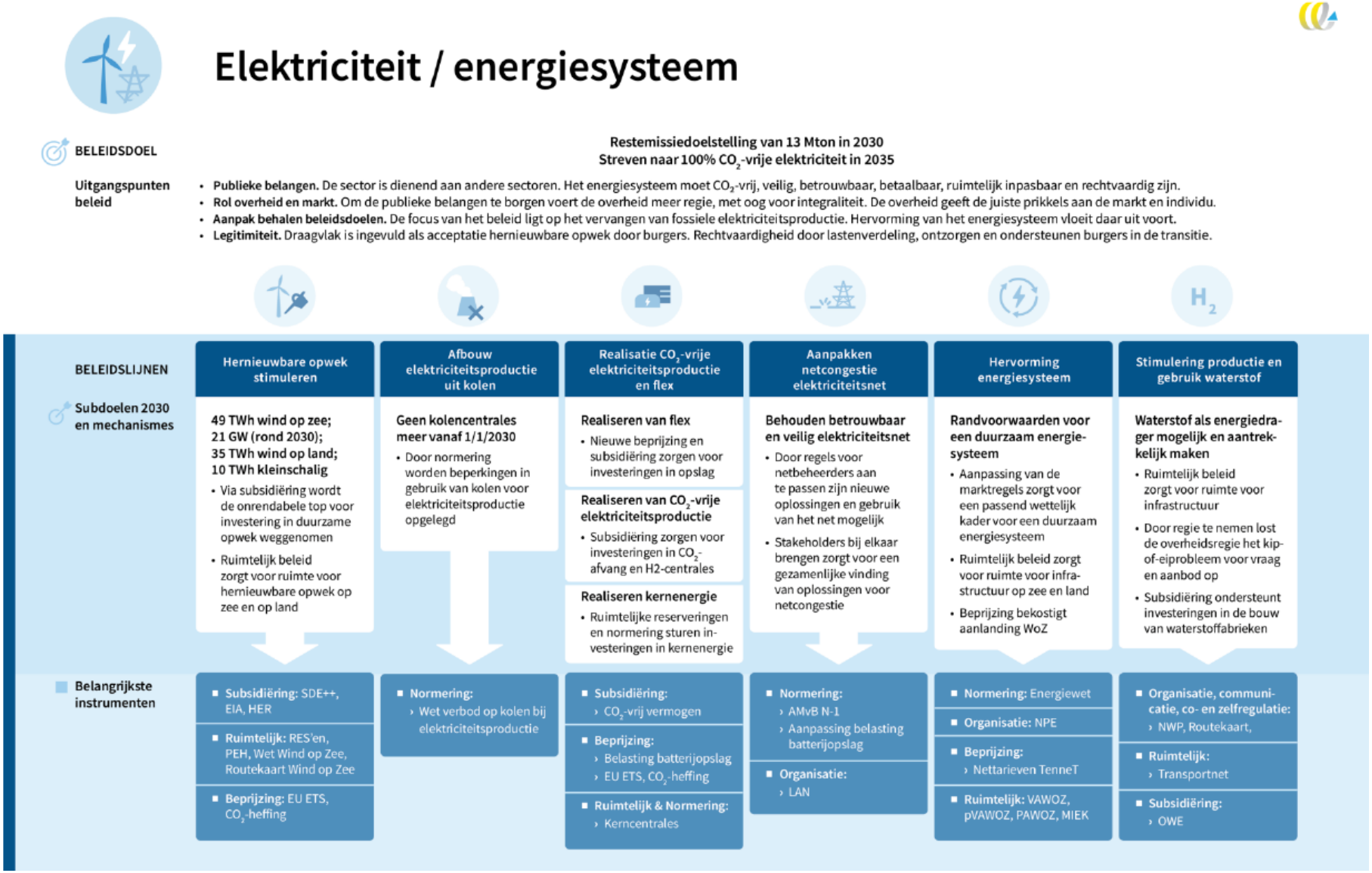

Gebouwde omgeving

BELEIDSDOEL

Restemissiedoelstelling van 13,2 Mton CO_2 in 2030

Uitgangspunten beleid

- **Participatie.** Er wordt ingezet op participatie via de gemeente om draagvlak te creëren en lokale initiatieven mogelijk te maken
- **Betaalbaarheid voor huishoudens.** Het streven is om woonlastenneutraliteit voor steeds meer huishoudens binnen het bereik te brengen.
- **Rechtvaardigheid.** Beleidsvoornemen stelt dat iedereen mee moet kunnen doen en de lasten van de transitie eerlijk moeten worden verdeeld.
- **Ontzorging & samenhang van begin tot eind.** Woningeigenaren krijgen ondersteuning bij alle stappen en keuzes in de klantreis.
- **Brede visie overheid op woningen.** De opvatting van de overheid is breed gericht op alle woningen en gebouwen, inclusief een wijkaanpak.
- **Maximaal benutten van natuurlijke momenten** voor de verduurzaming van woningen

BELEIDSLIJNEN

	Gebiedsgerichte aanpak	Individuele aanpak woningen	Aanpak utiliteits-gebouwen	Bronnen en infrastructuur	Innovaties in de bouw
Subdoelen 2030 en mechanismes	**Wijken moeten geïsoleerd of aardgasvrij zijn** • Via subsidiëring en het aanbieden van financiering wordt de onrendabele top weggenomen • Via wetgeving en ondersteuning worden gemeenten en burgers gestimuleerd om met verduurzaming aan de slag te gaan	**2,5 miljoen woningen zijn geïsoleerd waarbij de nadruk ligt op het uitfaseren van slechte labels** • Via subsidiëring/financiering wordt de onrendabele top weggenomen • Aanbieden van informatie en ontzorging zorgt ervoor dat de woningeigenaar inzicht heeft in technische mogelijkheden, financieringsvormen en handelingsperspectief	**Verplicht energetisch verbeteren van gebouwen met slechte labels in de utiliteitsbouw (65.000 gebouwen met energielabel G tot energielabel D) en normering maatschappelijk vastgoed** • Normering leidt tot energiebesparing • Ondersteuning mkb'ers zorgt voorhandelingsperspectief	**In 2030 zijn er 1 miljoen hybride warmtepompen, 500.000 nieuwe aansluitingen op het warmtenet en wordt 1,6 BCM groen gas bijgemengd** • Via subsidiering wordt de onrendabele top weggenomen • Normering leidt tot CO_2-reductie	**In 2030 is in de helft van de markt het industrieel, duurzaam en volgens een gedigitaliseerd proces bouwen de standaard** • Innovatiesubsidies leiden tot innovaties en renovaties bij de bestaande bouw • Normering leidt tot innovaties bij nieuwbouw
Belangrijkste instrumenten	■ **Normering/juridisch:** › WGIW, WCW ■ **Subsidiëring:** › WIS, ISDE, SVVE, uitkering lokale aanpak NIP	■ **Subsidiëring:** › ISDE, Warmtefonds, SVOH afschaffing verhuurdersheffing ■ **Communicatie:** › Energielabel	■ **Normering/juridisch:** › Energielabel C voor kantoren, renovatieverplichting ■ **Subsidiëring:** › DUMAVA	■ **Normering/juridisch:** › Bijmengverplichting groen gas, normering 'hybride' ■ **Subsidiëring:** › SDE++, warmtenetten	■ **Normering/juridisch:** › Bouwbesluit ■ **Subsidiëring:** › MOOI, DEI+, MEER, SPUK

■ **Energiebelasting**

Industrie

BELEIDSDOEL

Restemissies van 29,1 Mton in 2030
Circulaire industriesector in 2050, met vrijwel geen broeikasgas uitstoot

Uitgangspunten beleid

- **Maatschappelijk laagste kosten.** Industrie heeft als vraagsector een grote opgave gekregen omdat maatschappelijke kosten relatief lager liggen dan bij andere vraagsectoren.
- **Van tonnenjacht naar integrale visie.** Beleid voornamelijk gericht op verduurzaming energiegebruik. Circulariteit krijgt meer aandacht, maar minder verankerd dan energievisie.
- **Bestaande industrie of vernieuwing.** Er is een spanningsveld tussen behoud van bestaande industrie en vernieuwing, waarbij behoud en ombouw van bestaande industrie de overhand heeft.
- **Infrastructuur randvoorwaardelijk.** Verduurzaming van industrie vraagt om zwaardere elektriciteitsnetten en een waterstofnet. Infrastructuurbeleid is daarom noodzakelijk.
- **Innovatie door samenwerkingen op regionaal niveau.** Clusteraanpak op regionaal niveau stimuleert innovatie waardoor synergiën ontstaan voor verduurzaming binnen de clusters.

BELEIDSLIJNEN

Subdoelen 2030 en mechanismes

CO_2-reductie

Emissiereductie tot restemissies van 29,6 Mton in 2030

- Beprijzing van CO_2-uitstoot via een CO_2-heffing en EU ETS maakt emissiereductie financieel aantrekkelijker
- Subsidies voor duurzame technieken stimuleren CO_2-reductie
- Normering zorgt voor verplichte energiebesparing, efficiëntie-verbeteringen of meer gebruik van duurzame energie en daarmee CO_2-reductie

Clusteraanpak voor synergie

Negatieve domino-effecten vermijden en positieve synergieën stimuleren

- Samenwerking leidt tot meer en snellere verduurzaming op regionaal niveau
- Clusteraanpak zorgt voor synergieën en voorkomt domino-effecten waarbij door vertrek van één bedrijf in een cluster een domino aan negatieve effecten ontstaat

Bijkomende CO_2-reductie realiseren

- Maatwerkafspraken zorgen voor bovenwettelijke bijkomende CO_2-reductie bij grootste uitstoters

Innovatie stimuleren

Investeringen in innovatieve, duurzame technieken stimuleren

- Subsidiëring maakt het financieel aantrekkelijker om te investeren in CO_2-reducerende, innovatieve technieken
- Organisatie van kennisdeling zorgt voor snellere en bredere toepassing van innovatieve duurzame technieken

Randvoorwaarden creëren

Infrastructuur als randvoorwaarde voor verduurzaming realiseren

- Programmatisch aanpak van infrastructuur-vraagstukken zorgt voor aggregatie en gezamenlijke uitvoering van infrastructuur-uitbreidingen, wat leidt tot een snellere realisatie van de randvoorwaarden voor verduurzaming van de industrie.

Governanceaanpak ontwikkelen om coördinatieproblemen op te lossen

- Verduurzaming over de hele keten vereist regie om coördinatieproblemen te identificeren en op te lossen.

Belangrijkste instrumenten

- **Beprijzing:**
  - Nationale CO_2-heffing, EU ETS
- **Subsidie:**
  - SDE++, VEKI, NIKI
- **Normering:**
  - Wet Milieubeheer (energiebesparingsplicht)
- **Co- of zelfregulering:**
  - Maatwerkafspraken met grootste uitstoters
  - Industriële koploperprogramma's
  - Cluster Energiestrategieën (CES'en)
- **Subsidie:**
  - MOOI, DEI+, TSE
- **Organisatie en subsidie:**
  - Topsectorenbeleid
  - Integrale Kennis- en Innovatie Agenda (IKIA)
- **Organisatie:**
  - Meerjarenprogramma Infrastructuur en Klimaat (MIEK)
  - Programma Infrastructuur Duurzame Industrie (PIDI)
  - Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI)

Landbouw & landgebruik

BELEIDSDOEL

Landbouw: Restemissiedoelstelling van 17,9 Mton CO_2 in 2030
Landgebruik: Restemissiedoelstelling van 1,8 Mton CO_2 in 2030

Uitgangspunten beleid

- **Beleid voor glastuinbouw, landbouw en landgebruik.** Het beleid is opgesteld aan de hand van drie subcategorieën: glastuinbouw, landbouw (overig) en landgebruik.
- **Streven naar integrale benadering met hoofdfocus op stikstof.** Gebiedsgerichte opgaven en maatregelen zijn samengevoegd. Klimaat is een subdoel
- **Voorkeur voor technische maatregelen.** Er is een voorkeur uitgesproken voor technische maatregelen boven volumebeperkende maatregelen.
- **Instrumentarium vooral gericht op vrijwilligheid.** Vrijwilligheid speelt een grote rol bij het instrumentarium (extensivering, bedrijfsbeëindiging, omschakelen, verplaatsen en innovatie)
- **Meer individuele prikkels in glastuinbouw.** Een omslag van een collectieve CO_2-heffing naar een individuele CO_2-heffing in het convenant

BELEIDSLIJNEN

Subdoelen 2030 en mechanismes

Glastuinbouw	Veehouderij en akkerbouw	Landgebruik	Voedselconsumptie en -verspilling
De sector glastuinbouw heeft een restemissiedoelstelling van 4,3 Mton CO_2 in 2030 • Beprijzing in de glastuinbouw leidt tot energiebesparing, opwek van duurzame energie, gebruik van restwarmte en de door derde geleverde CO_2	**De sector veehouderij en akkerbouw heeft een restemissiedoelstelling van 13,6 Mton CO_2 in 2030** • Subsidiëring/vrijwillige uitkoop zorgt voor een krimp van de veestapel • Stimuleren en financieren van aanpassingen in stallen (incl. mestopslag), voeding en fokkerij van dieren en het verwerken van mest zorgt voor CO_2 reductie	**De sector landgebruik heeft een reste-missiedoelstelling van 1,8 Mton CO_2 in 2030** • Programma's gericht op het aanplanten van bossen, beperken van ontbossing en oxidatie van veengronden, klimaatslim beheren van landbouwbodems en het vergroten van aanbod duurzame biomassa voor voedsel of grondstof zorgen voor emissiereductie	**Halvering van de voedselverspilling in 2030 t.o.v. 2015** • Door in te zetten op de kringlooplandbouw wordt voedselverspilling tegengegaan. Hierbij wordt gestreefd naar een sterke en duurzame landbouw, die zuinig omgaat met grondstoffen en omgeving en in sociaal en ecologisch opzicht hoger gewaardeerd wordt

Belangrijkste instrumenten

■ **Beprijzing:** › Structuurwijzigingen energiebelasting en individuele CO_2-heffing ■ **Co- of zelfregulering:** › CO_2 -convenant	■ **Subsidiëring:** › Srv, Lbv, brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen ■ **Normering/juridisch:** › Vergunningverlening en herbezinning mestbeleid	■ **Ruimtelijk:** › Bossenstrategie ■ **Organisatorisch:** › Nationaal onderzoeksprogramma broeikasgassen veenweide, regionale veenweidestrategieën/ veenweideaanpak & NPL	■ **Normering/juridisch:** › Eiwittransitie

Mobiliteit

BELEIDSDOEL

Restemissie van 21 Mton in 2030

Uitgangspunten beleid

- **Kosteneffectiviteit:** kosteneffectiviteit vanuit eindgebruikersperspectief bepaalt keuze instrumentarium
- **Rechtvaardigheid:** in het beleid is steeds meer aandacht voor de groep particulieren die geen keuze hebben in de transitie
- **Haalbaarheid:** inzet is gericht op haalbaarheid op korte termijn om zo klimaatdoelen te behalen
- **Grondslagerosie:** zowel aan de inkomstenkant als aan de uitgavenkant moet in de sector mobiliteit rekening gehouden worden met grondslagerosie
- **Trias Mobilica:** in de driehoek veranderen, verschonen, verminderen ligt de nadruk op verschonen

28%

BELEIDSLIJNEN	Actieve mobiliteit en verduurzamen personenmobiliteit	Elektrische personenauto's	Logistiek	Duurzame energiedragers	Lucht- en zeevaart
Subdoelen 2030 en mechanismes	**8 miljard minder zakelijke (auto)kilometers in 2030** • Inzet op reductie zakelijke mobiliteit door normering en voorlichting. • Inzet via grote werkgevers • Fietsen en lopen stimuleren	**Uiterlijk 2030 alle nieuwe personenauto's emissieloos** • Inzetten op uitrol laadinfrastructuur • Inzet op (verscherping) Europese voertuignormen • Subsidies en campagnes om particulieren over de streep te trekken	**In 2030 tenminste 250.000 bestelauto's zero-emissie en 16.000 vrachtwagens** • Combinatie van 'wortel + stok', dus inzet op beprijzende/ normende maatregelen in combinatie met subsidies/ terugsluis	**Jaarlijks doel van REDII van 17,5% hernieuwbare energie naar 28% in 2030.** • Uitwerking Europese stimulering middels de REDII	**Klimaatneutrale zee- en binnenvaart in 2050. 14% duurzame brandstoffen bijmengen in luchtvaart in 2030.** • Beleid met name internationaal, Nederlands beleid om transitie te versnellen
Belangrijkste instrumenten	■ **Normering/juridisch:** › Regeling werkgebonden personenmobiliteit ■ **Co- en zelfregulering:** › Coalitie Anders Reizen ■ **Beprijzing:** › Betalen naar gebruik	■ **Subsidiëring:** › SEPP › Fiscale maatregelen ■ **Normering/juridisch** › Europese normen	■ **Normering:** › Programma Zero-emissiezones; › Europese CO_2-normen ■ **Beprijzing:** › Vrachtwagenheffing, › Afschaffen BPM-vrijstelling	■ **Normering/juridisch:** › Bijmengverplichting biobrandstoffen	■ **Subsidiëring:** › Innovatie middels groeifonds ■ **Beprijzen:** › Verhogen opbrengst vliegbelasting